

สังคมไทยปัจจุบันคาดหวังอะไร จากพระสงฆ์

กองบรรณาธิการ

เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๓๗ ที่ผ่านมา ศูนย์พุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดให้มีการเสวนาทางวิชาการเรื่อง “สังคมไทยปัจจุบันคาดหวังอะไรจากพระสงฆ์” โดยมีวิทยากรนำการเสวนาสองท่านคือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณินันต์ย์ จันทะบุตร จากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี กับคุณสุนัย เศรษฐบุญสร้าง นักวิชาการนอกมหาวิทยาลัย ในการเสวนาครั้งนี้ มีนักวิชาการและผู้สนใจพุทธศาสนาเข้าร่วมการเสวนาหลายท่านเช่น ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล ศาสตราจารย์ ดร.พิทยา สายบุญ ศาสตราจารย์ ดร.สิทธิ บุตรอินทร์ รองศาสตราจารย์เสฐียรพงษ์ วรรณปก ศาสตราจารย์ ดร.วิทย์ วิศทเวทย์ รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ณ รัชสี ดร.สมภาร พรหมทา รองศาสตราจารย์ ดร. เตือน คำดี เป็นต้น เนื้อหาการเสวนาและทัศนะจากผู้เข้าร่วมเสวนาที่สำคัญ ๆ สรุปได้ดังนี้

ชาวพุทธคาดหวังอะไรจากพระสงฆ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์คณินันต์ย์ นำเสนอการเสวนาด้วยข้อมูลจากการสำรวจของอาจารย์เองก่อนจะเดินทางมาเสนอความคิด เป็นข้อมูลที่สำรวจเพื่อเสนอในการเสวนาครั้งนี้โดยเฉพาะ อาจารย์ได้ออกแบบสอบถาม ๒๐๐ ชุด และส่งแบบสอบถามนี้แก่นักศึกษาวิทยาลัยครูที่อาจารย์สอนอยู่ส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่งส่งให้แก่ประชาชนทั่วไปในจังหวัดอุบลราชธานี ผลการสำรวจปรากฏว่า

๑. ความคาดหวังหลักของผู้ตอบแบบสอบถามคือ ต้องการให้พระสงฆ์เป็นพระสงฆ์จริง ๆ
๒. ความคาดหวังรองของผู้ตอบแบบสอบถามคือ
 - ๒.๑ ต้องการให้พระสงฆ์มีการศึกษาที่ดีทั้งทางธรรมและทางโลก

๒.๒ ไม่อยากให้พระสงฆ์หม่อมมาประชาชน ด้วยการสร้างวัดมุงคล (เฉพาะกรณีนี้มีข้อสงสัยเกิดว่า หากการสร้างวัดมุงคลนั้นค่อนข้างชัดเจนว่าเพื่อสาธารณ-กุศลจริง ๆ เช่นการสร้างวัดมุงคลของหลวงพ่อดุณ-ปริสุทฺโธ ผู้ตอบแบบสอบถามก็ยอมรับได้)

จากการสำรวจข้างต้น สรุปได้ว่า ในทัศนะของผู้ตอบแบบสอบถาม สิ่งที่ประชาชนคาดหวังเป็นอันดับแรกสุดคือ พระสงฆ์จะต้องปฏิบัติตัวเป็นพระสงฆ์จริง ๆ นี่คือการสมมติที่ขาดไม่ได้ในการเป็นพระสงฆ์ ส่วนความคาดหวังอื่น ๆ เช่นต้องการให้พระสงฆ์มีวิชาความรู้เป็น ความคาดหวังเสริมที่จะขาดไปก็ไม่เสียหาย แต่ถ้ามีได้ก็ยิ่งดี

ปัญหาท้าทายพระสงฆ์ไทย

คุณสุนัยซึ่งเป็นผู้นำเสนอความคิดเป็นคนต่อมาได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น ๒ ช่วง ช่วงแรกเป็นการมองปรากฏการณ์ที่เกิดในวงการสงฆ์ไทยอย่างกว้าง ๆ และช่วงที่สองเป็นการมองว่ามีปัญหาอะไรที่กำลังท้าทายและจะทำลายคณะสงฆ์ไทยในอนาคตบ้าง

เนื้อหาช่วงแรก คุณสุนัยได้เสนอแนวคิดที่ว่า คณะสงฆ์ก็เหมือนกับอินทรีย์ภาพ (organism) อื่น ๆ คือเพื่อให้ตนเองเหมาะสมจะอยู่รอด คณะสงฆ์จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนบทบาทและสถานะภาพของตนตามยุคสมัยและปัจจัยแวดล้อมทางสังคมในทัศนะของคุณสุนัย คณะสงฆ์ไทยกระแสหลักมีผู้มองว่าไม่อาจตอบสนองความต้องการของยุคสมัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ความไม่พอใจในสถานะภาพเดิมของคณะสงฆ์กระแสหลักดังกล่าว ทำให้เกิดสำนัก (ทั้งทางความคิดและการปฏิบัติ) ที่แสดงบทบาทแตกต่างไปจากคณะสงฆ์กระแสหลัก คือ

๑. กลุ่มที่เสนอการปฏิรูปการศึกษาและเผยแผ่พุทธธรรม ตัวอย่างของพระสงฆ์ที่ทำงานในกลุ่มนี้ก็เช่น ท่านพุทธทาสภิกขุ ท่านปัญญานันทภิกขุ ท่านพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์) เป็นต้น งานหลักที่พระสงฆ์กลุ่มนี้

พยายามทำคือการอธิบาย ตีความพุทธธรรมให้มีเนื้อหา และคำตอบที่สอดคล้องกับความต้องการของยุคสมัย

๒. กลุ่มที่เสนอการทำงานสังคมสงเคราะห์ตัวอย่างของพระสงฆ์กลุ่มนี้ก็เช่น พระสงฆ์นักพัฒนาในภาคอีสานเช่น หลวงพ่อนาน พระอาจารย์พยอม พระอลงกต (ที่ทำงานเกี่ยวกับผู้ป่วยโรคเอดส์) เป็นต้น งานหลักที่พระสงฆ์กลุ่มนี้พยายามทำคือการช่วยเหลือทางกายภาพแก่ชาวบ้านที่ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และแม้แต่ชีวิตส่วนตัวปลีกย่อยอื่น ๆ

๓. กลุ่มที่เสนอการฟื้นฟูการปฏิบัติธรรม ตัวอย่างของพระสงฆ์กลุ่มนี้ก็เช่น สำนักกรรมกาย สำนักสันติอโศก สำนักปฏิบัติธรรมสายพระอาจารย์มั่น เป็นต้น บทบาทหลักที่พระสงฆ์กลุ่มนี้พยายามนำเสนอคือการย้อนกลับไปศึกษาพระวินัยอย่างเคร่งครัด พร้อมกันนั้นก็เน้นหนักการเผยแผ่ศาสนาด้วยการนำเสนอแนวปฏิบัติภาวนาธรรม

การจำแนกพระสงฆ์ที่แสดงบทบาทแยกออกมาจากคณะสงฆ์กระแสหลักเป็นสามกลุ่มนี้ ผู้นำเสนอกล่าวว่า เป็นการจำแนกเพื่อให้เห็นภาพกว้าง ๆ บางท่านอาจถูกจัดอยู่ในกลุ่มได้มากกว่าหนึ่งก็ได้ เช่น ท่านพุทธทาสอาจารย์อยู่ในกลุ่มที่สามก็ได้

ในทัศนะของคุณสุนัย การที่คณะสงฆ์ไทยมีการจำแนกลำดับ ซึ่งมีแนวคิดและแนวปฏิบัติแตกต่างกันออกไปนี้ ไม่ใช่ภาวะที่น่าเป็นห่วง คุณสุนัยเชื่อว่า ทฤษฎีการเลือกสรรตามธรรมชาติ (Natural Selection Theory) ของชาร์ลส์ ดาร์วิน สามารถประยุกต์สำหรับอธิบายปรากฏการณ์ทางศาสนาในสังคมไทยเวลานี้ได้ คุณสุนัยเชื่อว่าเมื่อถึงที่สุดแล้วประชาชนจะเป็นผู้วินิจฉัยได้เองว่าสำนักใดเป็นประโยชน์ต่อเขา และเมื่อถึงเวลานั้น สำนักที่เหมาะสมที่สุดจะถูกเลือก ในขณะที่สำนักซึ่งประชาชนมองไม่เห็นประโยชน์และความสำคัญจะถูกมองข้าม นี่คือการบวนการคัดเลือกตามธรรมชาติ

ในช่วงที่สอง คุณสุนัยได้นำเสนอปัญหาที่คิดว่าจะทำลายคณะสงฆ์ไทยในอนาคตอันไม่ไกลนี้ คุณสุนัยได้จำแนกปัญหาเหล่านี้ออกเป็น ๓ ส่วนหลักๆ ด้วยกันคือ

๑. **ปัญหาการเมือง** ปัญหานี้หมายถึงปัญหาการพัฒนาชาติไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย มีสองสิ่งที่วิทยาการเห็นว่าเป็นปัญหาสำคัญในระบบการเมืองไทยคือการปฏิวัติรัฐประหารและการซื้อเสียงของนักการเมือง พระสงฆ์ต้องตระหนักว่าตนเองอยู่ในสังคม หากสังคมขาดเสถียรภาพทางการเมือง คณะสงฆ์ย่อมพลอยได้รับผลกระทบกระเทือนด้วย

๒. **ปัญหาเศรษฐกิจ** วิทยาการเห็นว่าประเทศไทยปัจจุบันตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบธุรกิจแบบเสรีนิยม ระบบเศรษฐกิจแบบนี้ทำให้ไทยกลายเป็นตลาดการค้าที่นายทุนต่างชาติพยายามหาหนทางทุกอย่างเพื่อ 'สร้างเงื่อนไข' ให้ตนเองสามารถกอบโกยผลประโยชน์เชิงการค้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การมุ่งกำไรของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมและเสรีนิยม ทำให้สังคมไทยถูกหล่อหลอมให้มีค่านิยมและวิถีชีวิตแบบบริโภคนิยมมากขึ้นตามลำดับ ค่านิยมดังกล่าวนี้ คุณสุนัยคิดว่าทำให้มนุษย์สูญเสียตนเอง สูญเสียความเป็นมนุษย์ซึ่งหมายถึงความสามารถที่จะแสวงหาสิ่งดีเลิศให้แก่ตนเอง สังคมทุนนิยมเป็นสังคมที่เราปฏิเสธไม่ได้ก็จริง (เพราะสังคมแบบนี้เป็นผลมาจากการไหลบ่าของวัฒนธรรมโลก) แต่พุทธศาสนามีวิธีการและเนื้อหาเพียงพอที่จะหล่อหลอมให้เกิดคนที่มีคุณภาพในระดับที่เพียงพอจะรับมือกับวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่มากับเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้คือปัญหาที่พระสงฆ์ต้องตระหนัก และหาทางแสดงบทบาท

๓. **ปัญหาดังคม** ปัญหานี้วิทยาการขอเน้นมาที่ปัญหาเร่งด่วนทางสาธารณสุขคือปัญหาการแพร่กระจายของโรคเอดส์ คาดการณ์กันว่าในอนาคตไม่ไกลนี้ เมื่อผู้ป่วยด้วยโรคเอดส์จำนวนมหาศาลแสดงอาการเจ็บป่วยขั้นสุดท้ายออกมาในระยะเวลาใกล้เคียงกัน สังคมไทยจะเกิดวิกฤตการณ์ เพราะในภาวะเช่นนั้น เราจะไม่มี

โรงพยาบาลเพียงพอที่จะรับอภิบาลคนป่วย คนไข้ซึ่งหมดหวังในชีวิตจำนวนเป็นหมื่นเป็นแสนเหล่านี้จะก่อสิ่งน่าเศร้าสะเทือนใจอะไร เราก็คงอาจทราบได้ นี่คือภาวะที่น่าเป็นห่วง พระสงฆ์อาจจะมียบทบาทในการเตรียมรับภาวะการณ์นี้ได้สูงกว่ากลุ่มชนอื่นๆ หากวัดจะเตรียมสถานที่และสิ่งเอื้อทางจิตใจเพื่อคนป่วยที่สิ้นหวังเหล่านี้เสียแต่บัดนี้ (โดยมีรัฐเป็นผู้ประสานงานและจัดสรรงบประมาณช่วยเหลือเป็นบางส่วน) ความรุนแรงของปัญหาก็คงลดลงไปได้มาก

ต่อปัญหาสามประการนี้ วิทยาการคิดว่า พระสงฆ์ไทยมีศักยภาพสูงที่จะช่วยแก้ไข งานวิจัยทางรัฐศาสตร์บางชิ้น (เช่นของอาจารย์พลศักดิ์ จิรไกรศิริ ในพุทธศาสนศึกษาฉบับที่แล้ว) ระบุว่าพระสงฆ์มีส่วนในการเสริมสร้างค่านิยมแบบประชาธิปไตยให้แก่สังคม งานสังคมสงเคราะห์ก็เป็นงานโดยตรงที่พระสงฆ์ไทยในอดีตกระทำต่อชุมชน และงานพัฒนาคนให้มีคุณภาพทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกและวิถีชีวิตสมัยใหม่ที่มาพร้อมระบบเศรษฐกิจทุนนิยมก็น่าจะไม่ใช่งานหนักและยากสำหรับพระสงฆ์ซึ่งประชาชนเคารพและเชื่อถือ

ทักษะจากผู้ร่วมเสวนา

เมื่อวิทยาการทั้งสองท่านกล่าวเสนอความคิดจบ ผู้ร่วมเสวนาก็ได้แสดงความเห็นเพิ่มเติม และนำเสนอบางประเด็นแตกขยายออกไป ต่อไปนี้คือแนวคิดสำคัญจากผู้ร่วมเสวนา

ปัญหาความขัดแย้งในบทบาทสองด้านของพระสงฆ์

ผู้ร่วมเสวนาท่านหนึ่งให้ทัศนะว่า เมื่อเราเรียกร่องบทบาททางสังคมจากพระสงฆ์ สิ่งหนึ่งที่เราควตระหนักอยู่ตลอดเวลาก็คือ พระสงฆ์ไทยเป็นพระสงฆ์เถรวาท ซึ่งมีวินัยเป็นกรอบในการวางตัว ตามหลักเถรวาท พระสงฆ์มีบทบาทหลักคือการเอาใจใส่ปฏิบัติธรรมเพื่อให้ตนเองพ้นทุกข์ แล้วนำเอาหลักธรรมที่รู้และเห็นนั้น

ไปสั่งสอนชาวบ้าน หากมีเวลาและสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวย พระสงฆ์ก็อาจทำงานอื่นที่เป็นการเกื้อกูลชุมชนด้วย เช่น งานสังคมสงเคราะห์ แต่ทั้งนี้การทำงานเหล่านี้ต้องถือเป็นเรื่องรอง ไม่ใช่เรื่องหลัก

แต่เนื่องจากว่าพระสงฆ์ดำรงตนอยู่ในชุมชน พระสงฆ์จึงไม่อาจทำตัวให้ลอยอยู่เหนือการสนองตอบความต้องการทางด้านกายภาพของชุมชนได้ วัดไทยในอดีตมีบทบาทนอกเหนือจากการเป็นแหล่งเพาะบ่มทางคุณธรรมคือการเป็นศูนย์กลางสำหรับให้บริการด้านกายภาพ เช่นการเป็นโรงเรียนฝึกหัดอาชีวะ การเป็นที่ชุมนุมเพื่อความบันเทิงของชุมชน เป็นต้น

เมื่อพระสงฆ์จำต้องเข้ามามีบทบาทสนองตอบความต้องการด้านกายภาพของชุมชน บทบาทดังกล่าวนี้ก็ส่งผลกระทบต่อบทบาทหลักอันได้แก่การเอาใจใส่ชีวิตส่วนตัวเพื่อเป้าหมายสูงสุดในทางศาสนา ยิ่งพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการช่วยเหลือชาวบ้านมากเท่าใด ชีวิตส่วนตัวของพระสงฆ์ก็ยิ่งง่ายต่อความวุ่นวาย ไม่บริสุทธิ์มากเท่านั้น ปัญหามีว่าพระสงฆ์จะทำอย่างไรจึงจะทำให้บทบาทสองประการนี้ดำเนินไปอย่างสมดุล ส่วนตัวก็ไม่เสีย ส่วนรวมก็ไม่ทอดทิ้ง

ต่อประเด็นนี้ ผู้ร่วมเสวนาบางท่านแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า พระสงฆ์ควรเข้าใจว่า บทบาทของตนคือการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนาแล้วนำเอาหลักธรรมเหล่านั้นมาสั่งสอนประชาชน ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนคือความสัมพันธ์ในรูปของผู้นำทางจิตใจไม่ใช่ผู้นำทางกายภาพ ผู้ร่วมเสวนาท่านนี้คิดว่าพระสงฆ์ไม่ควรให้ความสนใจงานสังคมสงเคราะห์ เช่น การตั้งสหกรณ์ ธนาคารกระป๋อง ธนาคารข้าว เป็นต้น งานเหล่านี้มีผู้รับผิดชอบโดยตรงอยู่แล้วคือรัฐบาล ควรปล่อยให้ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบดูแลเอง พระสงฆ์ควรใส่ใจเรื่องการศึกษาและปฏิบัติธรรม และหากจะเกี่ยวข้องกับสังคม ก็พึงเกี่ยวข้องในฐานะผู้สอนพระธรรมเท่านั้น ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าและพระสาวกไม่เห็นต้องตั้งสหกรณ์ ตั้งธนาคารท้องถิ่น หางาน

ให้คนจนทำเลย พระพุทธศาสนาก็เจริญรุ่งเรืองดี ไม่มีปัญหาอะไร ในทัศนะของท่านผู้ร่วมเสวนาท่านนี้ การเรียกร้องบทบาทอื่นนอกจากการศึกษาปฏิบัติธรรมและสั่งสอนประชาชนจากพระสงฆ์ เป็นการเรียกร้องที่ไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย

จะอย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตจากผู้ร่วมเสวนาบางท่านว่า ความคาดหวังว่ารัฐจะเป็นผู้ดูแลประชาชนที่ยากจนและสูญเสียโอกาสทางสังคมบางประการดูจะไม่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ ในทัศนะของผู้ร่วมเสวนาท่านนี้ เป็นไปไม่ได้ที่รัฐจะดูแลประชาชนได้อย่างทั่วถึง การเกิดขึ้นขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ องค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านี้นับวันก็แต่จะขยายบทบาทออกไป บทบาทหลักขององค์กรเหล่านี้คือการอุดหนุนให้ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่องโหว่ระหว่างประชาชนส่วนกลาง (ที่ไกลหูไกลตารัฐบาล) ช่องโหว่เหล่านี้ นักวิชาการบางคนที่ทำงานอยู่กับองค์กรพัฒนาเอกชน เชื่อด้วยซ้ำไปว่า ไม่มีทางที่รัฐจะแก้ไขได้เพราะปัญหาจากความเหอะเหอะและไร้ประสิทธิภาพของหน่วยงานราชการ

การเรียกร้องบทบาทด้านกายภาพหากมองจากสายตาของคนชนบทเป็นสิ่งที่มิได้เหตุผลอธิบายในตัวเอง แต่อาจมองดูไม่เหมาะสมในสายตาของคนเมือง ผู้ร่วมเสวนาท่านนี้คิดว่า เมื่อเราเรียกร้องบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือชาวบ้าน เรากำลังเรียกร้องภายในบริบทที่ว่า มีช่องว่างบางประการทางสังคมที่ทำให้คนไทยจำนวนมหาศาลในชนบทพลาดโอกาสที่จะได้รับการปกป้องดูแลจากรัฐ พระสงฆ์คือคนในท้องถิ่นที่รู้ปัญหาหากพระสงฆ์จะเพิ่มบทบาททางกายภาพเข้ามาเสริมกับบทบาทในการเป็นผู้สั่งสอนศีลธรรมก็จะเป็นผลเกื้อกูลแก่ชาวบ้านผู้ยากไร้ ทั้งยังเป็นการแบ่งเบาภารกิจของรัฐไปในตัว อันจะส่งผลให้แรงกดดันทางสังคมระหว่างคนรวย-คนจน, คนในเมือง-คนชนบทลดลงไปด้วย

อันที่จริง มีข้อมูลบางประการจากพระนักพัฒนา

ชนบทที่แสดงให้เห็นว่า บทบาททางสังคมของพระสงฆ์ ในแง่หนึ่งแยกไม่ออกจากบทบาท (ที่เข้าใจว่าเป็นบทบาท) หลักคือการสอนธรรมแก่ประชาชน พระนักพัฒนา หลายท่านเรียนรู้ว่า การสอนศีลธรรมแก่ประชาชนที่มี ปัญหาบิบบันด้านเศรษฐกิจเป็นกิจกรรมที่ไร้ประโยชน์ ต่อเมื่อทางวัดเปลี่ยนกลยุทธ์ใหม่ เริ่มต้นด้วยการช่วย เหลือด้านกายภาพ ช่วยปลดหนี้สินให้ชาวบ้าน ช่วยให้ ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มขึ้น เป็นต้น การสอนธรรมจึงกลายเป็นเรื่องง่าย ชาวบ้านที่ไม่มีปัญหาด้านการครองชีพ มีแนวโน้มสูงที่จะเป็นคนดีตามหลักศาสนาว่าคนที่ ชีวิตรุ่งเรืองด้วยปัญหาเหล่านี้ มองจากแง่หนึ่ง การทำงาน สังคมสงเคราะห์เพื่อสร้างเงื่อนไขชีวิตพื้นฐานของชาวบ้าน ให้มั่นคงเสียก่อน จึงไม่อาจแยกจากงานสอนพระศาสนา งานสังคมสงเคราะห์เหล่านี้ควรมองว่าเป็นขั้นตอนหนึ่ง ของการสอนศาสนาด้วยซ้ำไป ในอดีตพระพุทธรูปเจ้าก็ ทรงตระหนักถึงความสำคัญของเงื่อนไขด้านกายภาพนี้ ดังที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทว่า ทรงสั่งให้พระสงฆ์ จัดอาหารให้พราหมณ์ผู้หิวโหยคนหนึ่งกินก่อนที่จะทรง เสดนาให้เขาฟัง เป็นต้น

ปัญหาความต้องการที่หลากหลายของสังคม

ผู้ร่วมเสวนาอีกท่านหนึ่งที่เป็นนักสังคมวิทยาให้ ทิศนะว่า ชื่อหัวข้อการเสวนาในวันนี้คือ 'สังคมไทย ปัจจุบันคาดหวังอะไรจากพระสงฆ์' คำว่า 'สังคมไทย' นี้มีความหมายกว้าง หลวม และยากแก่การนิยาม ใน การเสวนาวันนี้ นักวิชาการที่เข้าร่วมการเสวนาแต่ละคน อาจเสนอความคิดว่าสิ่งนี้คือสิ่งที่สังคมไทยคาดหวัง จากพระสงฆ์ เราจะแน่ใจได้อย่างไรว่า สิ่งที่เราพูดแทน สังคมไทยนั้น สังคมไทยคาดหวังจริงๆ จากพระสงฆ์

ในทัศนะของผู้ร่วมเสวนาท่านนี้ สังคมประกอบด้วย ผู้คนยังสังคมนั้นประกอบด้วยผู้คนที่แตกต่างกันด้วย ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ความคาดหวังที่คนเหล่านี้มีต่อพระสงฆ์ อาจจะแตกต่างกันได้ต่าง ๆ นานา แม้คำในตลาดสด อาจต้องการพระสงฆ์ที่แตกต่างไปจากที่อาจารย์ในมหา-

วิทยาลัยต้องการ และความต้องการของสองคนนี้ก็อาจ ผิดแผกโดยสิ้นเชิงจากความต้องการของชาวนาไทยใน ชนบท

ปัญหามีว่า เมื่อพระสงฆ์อยู่ในสังคมที่เต็มไปด้วย ความคาดหวังอันหลากหลาย และในจำนวนความคาด- หวังเหล่านี้ อาจมีความคาดหวังบางสิ่งที่ขัดแย้งกัน พระ สงฆ์จะวางตัวอย่างไร ดูเหมือนจะเป็นเรื่องยากหรืออาจ เป็นไปไม่ได้เลย ที่พระสงฆ์จะสนองตอบความคาดหวัง ของสังคมโดยไม่กระทบความคาดหวังของคนบางกลุ่ม ในสังคมเดียวกันนั้น

นี่คืออีกปัญหาหนึ่งที่พระสงฆ์ต้องคิด นอกจากนั้น ผู้คนในสังคมซึ่งคาดหวังอะไรมากมายจากพระสงฆ์ก็ ควรเข้าใจกลไกและองค์ประกอบที่ซับซ้อนของสังคม ตามที่กล่าวมานี้ด้วย การวางตัวเพื่อให้คนซึ่งคิดและเชื่อ ต่างกันจำนวนมากๆ ยอมรับทั้งหมดเป็นไปได้อย่าง และ บางครั้งเมื่อชมราชาวาสมองพระสงฆ์แล้วพบว่าตนเอง ไม่ค่อยพอใจบทบาทดังกล่าวนั้นของพระสงฆ์ก็ควร พิจารณาโยงไปหาความกว้างใหญ่และหลากหลายของ สังคมตามที่กล่าวมา บางทีเราอาจเข้าใจว่า บทบาทที่ เราไม่ชอบนั้น คนในสังคมจำนวนหนึ่งต้องการจาก พระสงฆ์

อย่างไรก็ดี แม้ว่าพระสงฆ์จะไม่สามารถสนองตอบ ความต้องการที่หลากหลายของสังคม แต่ก็ไม่ได้ หมายความว่า ไม่มีบทบาท 'กลาง' บางประการที่สังคม ทั้งหมดยอมรับร่วมกันได้ พุทธศาสนาเกิดขึ้นด้วย การมองและวิเคราะห์มนุษย์ว่ามีความต้องการบาง ประการเสมอเหมือนกัน เนื้อหาของพุทธธรรมก็คือ สิ่งตอบสนองความต้องการกลางของสังคมที่ว่านี้

ผู้ร่วมเสวนาบางท่านให้ทัศนะว่า บทบาทกลางๆ ที่ ทุกคนในสังคมน่าจะยอมรับร่วมกันได้ของพระสงฆ์ก็คือ บทบาทที่พระพุทธรูปเจ้าทรงสอนเอาไว้ในพระไตรปิฎกคือ

๑. ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยให้เข้าใจลึกซึ้งใน ระดับสามารถเป็นที่พึ่งทางวิชาการด้านพุทธศาสนาแก่ สังคมได้

๒. ปฏิบัติตนให้เป็นผู้สมควรแก่การเคารพศรัทธา
ของผู้คน

๓. สั่งสอนประชาชนให้เข้าใจพุทธธรรม และมอง
เห็นพุทธธรรมในฐานะสิ่งอันจะเกื้อกูลชีวิตเขาตั้งแต่เกิด
จนตาย

เมื่อดำเนินบทบาท ‘กลาง’ หรือ ‘หลัก’ ดังกล่าวนี้อย่าง
แล้ว พระสงฆ์จะดำเนินบทบาทย่อยหรือบทบาทเสริม

ตามความสนใจหรือตามความต้องการของชุมชนก็สุด
แต่ว่าพระสงฆ์จะเห็นสมควร บางท่านอาจจับงานการศึกษา
บางท่านอาจจับงานสังคมสงเคราะห์ บางท่าน
อาจจับงานบริการสาธารณสุข เป็นต้น ความคาดหวัง
ย่อยเหล่านี้ คนซึ่งไม่มีความจำเป็นต้องได้รับการ
อาจมองไม่เห็นความสำคัญแต่เขาไม่มีสิทธิ์ตำหนิพระสงฆ์
เพราะบทบาทหลัก ๓ ประการข้างต้น พระสงฆ์ได้
ปฏิบัติสมบูรณ์แล้ว